

Ρατσισμός και Ξενοφοβία στην Κοινωνία, την Εκπαίδευση και τον Αθλητισμό

Αστέριος Πατσιαούρας
ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Η εργασία αυτή ασχολείται με το ρατσισμό και την ξενοφοβία στην κοινωνία, την εκπαίδευση και τον αθλητισμό ειδικότερα. Το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας υπήρχε από παλιά και δεν είναι πρόσφατη ανακάλυψη. όμως, με την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην Ευρώπη και τα μεταναστευτικά κύματα στην Ελλάδα, έχει έρθει στο προσκήνιο ως πρόβλημα τόσο στον ευρωπαϊκό, όσο και στον ελληνικό χώρο. Το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να βοηθήσει τη νέα γενιά, προωθώντας τις κοινωνικές αξίες της ισότητας, της ισονομίας, των ιδίων ευκαιριών κλπ. Η Φυσική Αγωγή μπορεί να βοηθήσει στη μετάδοση τέτοιων αξιών, καθώς η κίνηση και το παιχνίδι είναι ένας μοναδικός τρόπος επικοινωνίας, επειδή για τις ασκήσεις δεν αποτελεί πρόβλημα η διαφορετική κουλτούρα και η γλώσσα που πιθανόν να μιλάνε τα παιδιά. Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής χρησιμοποιώντας π.χ. το πρόγραμμα «Καλλιπάτειρα» μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον, όπου μέσα από το παιχνίδι και τη συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες, να διευκολύνεται η ενσωμάτωση παιδιών διαφορετικής καταγωγής, χρώματος, γλώσσας ή κοινωνικής προέλευσης.

Λέξεις κλειδιά: *ρατσισμός, ξενοφοβία, εκπαίδευση, αθλητισμός*

Racism and Xenophobia in Society, Education, and Sport Settings

Asterios Patsiaouras
Department of Physical Education and Sports Sciences, University of Thessaly, Trikala, Hellas

Abstract

This review focuses on racism and xenophobia in society, education and particularly in sport settings. Racism and xenophobia phenomenon is not recently discovered rather it exists many decades now. However, due to the situation that has been shaped in Europe and particularly in Greece by the immigratory waves, racism emerged as a major issue that needs to be solved by the European Community. Education can help the new generation to understand and promote the social values of equality, isonomy, etc. Especially physical education has an important role to play in the transmission of such values through movement and games that create a unique way of non-verbal communication without the linguistic difficulties produced by different languages and culture. Using programs such as “Kallipateira” each physical educator is in position to develop and facilitate the inclusion of children with different color, language or social origin through their participation in physical activities.

Key words: *racisms, education, sport*

Γενική Εισαγωγή

Ο δυτικός πολιτισμός, την εποχή των μεγάλων ανακαλύψεων, ήρθε σε επαφή με διαφορετικές φυλές, ήθη, έθιμα, τρόπους ζωής βρίσκοντας μεγάλες διαφορές στον τρόπο σκέψης, διαβίωσης και ζωής των ιθαγενών - αυτόχθονων κατοίκων εκείνων των περιοχών (Jarvie, 2005). Έχοντας ως πρότυπο το δυτικό τρόπο ζωής, οι ιθαγενείς θεωρήθηκαν «κατώτερα πνευματικά όντα» και αυτός ο πρώιμος ρατσισμός (που αποσκοπούσε στην ιδιοτέλεια) γεννήθηκε από τον διακαή πόθο των δυτικών κυβερνήσεων για κατοχή εδαφών, για εκπλήρωση συμφερόντων, την απόκτηση κερδών και την επιβολή δύναμης, συνεπικουρούμενοι από τη καθολική εκκλησία που προσδοκούσε την απόκτηση νέων πιστών και ψυχών στις νέες χώρες (Πατσιαούρας, 2001). Ακόμη και στη σημερινή εποχή, στις σύγχρονες κοινωνίες ο ρατσισμός συνδέεται με την επίδειξη δύναμης και ισχύος και παραμένει άμεσα συνδεδεμένος με αυτές τις έννοιες (Hyland, 2005; Williams, 2005).

Σύμφωνα με το άρθρο 21 στο κεφάλαιο 3 του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000/C 364/01), απαγορεύεται η οποιαδήποτε διάκριση που είναι βασισμένη στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, την εθνική και κοινωνική προέλευση, τα γενετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τη γλώσσα, τη θρησκεία ή την πεποίθηση την πολιτική ή οποιαδήποτε άλλη άποψη, την ιδιότητα μέλους μιας εθνικής μειονότητας, την ιδιοκτησία, τη γέννηση, την ανικανότητα, την ηλικία ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Με το ίδιο άρθρο επίσης, απαγορεύεται οποιαδήποτε διάκριση με τη δικαιολογία της υπηκοότητας. Οι σύγχρονες κοινωνίες εντούτοις έχουν προβεί σε συγκεκριμένες ταξινομήσεις των ανθρώπων που τις αποτελούν. Οι ταξινομήσεις γίνονται με βάση την ηλικία, το φύλο, την καταγωγή, το επάγγελμα, την κοινωνική θέση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, το χρώμα του δέρματος, την γλώσσα κλπ. Θα πρέπει βέβαια να διακρίνουμε το ρατσισμό ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται κάθε φορά και βασίζονται είτε σε βιολογικές, είτε σε πολιτισμικές, θρησκευτικές, ιστορικές Διαφορές κ.τ.λ.. Είναι συχνό φαινόμενο στις σύγχρονες κοινωνίες, η ταυτότητα μιας ομάδας να στηρίζεται στην άρνηση της ταυτότητας των άλλων. Ο ρατσισμός είναι σύγχρονο φαινόμενο μετά το 19^ο αιώνα, αντίθετα με την ξενοφοβία η οποία ανάγεται στο βάθος των αιώνων. Ενώ η τελευταία αποσκοπεί στην αποφυγή, άρνηση, απόρριψη και φόβο προς καθετί ξένο, ο ρατσισμός στηρίζεται στην επαφή μεταξύ του οικείου και του ξένου μέσα στο κοινωνικό χώρο, εξετάζει και ασχολείται με τη διαμόρφωση των μεταξύ τους σχέσεων.

Υπάρχουν τρεις βασικές έννοιες οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην δημιουργία

του ρατσισμού. Αυτές είναι: α) τα στερεότυπα, β) οι προκαταλήψεις και γ) οι διακρίσεις. Τα στερεότυπα δημιουργούνται από την προσπάθεια γενίκευσης των ιδιοτήτων ενός ανθρώπου ο οποίος ανήκει σε κάποια κατηγορία (Γκότοβος & Μάρκου, 2003). Μέσα από την αξιολόγηση του άλλου, δημιουργούνται θετικές ή αρνητικές περιγραφές και εικόνες για το άτομο. Πολλές φορές όμως αυτή η αξιολόγηση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ικανοποιητικά λόγω έλλειψης στοιχείων και αντικαθίσταται από ισχυρισμούς ή υποθέσεις, καταλήγοντας σε ατεκμηρίωτες εικόνες και περιγραφές. Ευτυχώς δεν βασίζονται όλα τα στερεότυπα σε ρατσιστικές υποθέσεις, όμως εάν κάποιος είναι ήδη προκατειλημένος απέναντι σε κάποιον, τότε πολύ εύκολα μπορεί να καταλήξει σε ανάλογες αξιολογήσεις.

Οι προκαταλήψεις αναφέρονται στη ψυχολογική στάση ενός ατόμου απέναντι σε κάποιον άλλον που έχει μια ταυτότητα διαφορετική από την δική του. Η προσπάθεια ενός ατόμου διαφορετικού από τους άλλους να ενταχθεί μέσα σε μια ομάδα, δημιουργεί συναισθήματα αρνητικά και ανταγωνιστικά από τα μέλη της ομάδας απέναντί του.

Οι διακρίσεις αναφέρονται στις εμφανείς διαφοροποιήσεις οι οποίες διαθέτουν ορατά πλέον στοιχεία που μας οδηγούν αβίαστα στο συμπέρασμα της χρησιμοποίησης των ρατσιστικών πρακτικών. Ο άλλος αντιμετωπίζεται από τα μέλη μιας ομάδας, παρουσιάζοντας μια ξεκάθαρη αρνητική συμπεριφορά απέναντί του, εξαιτίας των διαφορετικών γνωρισμάτων του. Ένας ρατσιστής χρησιμοποιεί τα ίδια κριτήρια για τους ανθρώπου που θεωρεί ξένους και επικίνδυνους. Η κριτική του απέναντι στους άλλους είναι άκαμπτη και παγιωμένη, με αποτέλεσμα να μην έχει την δυνατότητα να αντιμετωπίζει τους άλλους ανθρώπους ανάλογα με την κάθε περίπτωση, αλλά τους ομαδοποιεί και τους κατηγοριοποιεί αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τον Μπαλιμπάρ (2006), ο ρατσισμός είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο, διότι εμφανίζεται σε κάθε γωνιά του πλανήτη και εμφανίζεται σε όλα τα πεδία δραστηριοποίησης του ανθρώπου έχοντας τις ρίζες του στα μεταναστευτικά ρεύματα και την παροχή εργατικών χεριών σε χώρες που χρειαζόταν φθηνά εργατικά χέρια για την ανάπτυξη τους και μεταξύ των ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμούς. Έτσι διαπιστώνουμε μια σύγχρονη έκφανση του ρατσισμού που μετατοπίστηκε από το επίπεδο του χρώματος, του φύλου και της φυλής, στο επίπεδο της διαφορετικότητας των πολιτισμών όπου οι μετανάστες έχουν κατώτερο επίπεδο από τους γηγενείς. Για αυτό τον λόγο δεν διαπιστώνουμε πλέον τη χρήση του όρου «φυλή», αλλά τη χρήση του όρου «κουλτούρα», χωρίς βέβαια να αποσιωπείται ο ρόλος της καταγωγής και της κληρονομικότητας στις διάφορες ρατσιστικές θεωρίες.

Η σημερινή μορφή του ρατσισμού απασχολεί όλες τις σύγχρονες κοινωνίες στον πλανήτη μας. Ιδιαίτερα στην Ευρώπη, ο νεορατσισμός ως φαινόμενο εμφανίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1960 στη Γαλλία ως πολιτική έκφραση και πρακτική της άκρας δεξιάς ενάντια στο διογκούμενο κόμμα μεταναστών που έφταναν από την Αφρική στην Ευρώπη. Ο νεορατσισμός διαφέρει από τον παραδοσιακό ρατσισμό διότι παρουσιάζεται ως ήπιος και επικεντρώνεται περισσότερο στις πολιτισμικές διαφορές σε σχέση με τον παραδοσιακό ρατσισμό. Ο νεορατσισμός προάγει τον πολιτισμικό διαχωρισμό και συνεπώς το γεωγραφικό διαχωρισμό που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση του «ζωτικού χώρου» των ημεδαπών. Ο νεορατσισμός ως πολιτική κίνηση και δόγμα της άκρας δεξιάς εμφανίζεται ως η «μοναδική» γραμμή άμυνας της κοινωνίας στη συνεχόμενη και ανεξέλεγκτη εισροή ξένων. Έτσι, σε περιπτώσεις εθνικιστικών εξάρσεων, οι διακρίσεις ενάντια στους ξένους γίνονται περισσότερες και περισσότερο εμφανείς. Ο νεορατσισμός δεν βασίζεται στα διαφορετικά βιολογικά χαρακτηριστικά αλλά επικαλείται τις ασύμβατες πολιτισμικές διαφορές π.χ. των μεταναστών με τους γηγενείς πληθυσμούς των χώρων που εργάζονται και διαβιώνουν (Βεργίδη, 1998). Επιπλέον, ο νεορατσισμός υποστηρίζει το «φυσικό» δικαίωμα κάθε εθνικής ομάδας να προστατεύσει την ταυτότητά της προβάλλοντας την αναγκαία διάκριση σε μια κυρίαρχη ομάδα έναντι των άλλων ομάδων μιας κοινωνίας με απώτερο σκοπό τη νομιμοποίηση της μεροληπτικής μεταχείρισης σε βάρος των άλλων π.χ. των αλλοδαπών.

Επίσης θα πρέπει να προσεχθεί η σχέση του εθνικισμού με τον νεορατσισμό. Ο νεορατσισμός υποστηρίζει την καθαρότητα της φυλής με βάση βιολογικά στοιχεία και επιστημονικές αποδείξεις, ενώ ο εθνικισμός προσπαθεί να διατηρήσει την εθνική ταυτότητα, την κουλτούρα και το κοινό παρελθόν αναλλοίωτο από τις παρεμβολές που προκαλούνται από τις επιμειξίες με άτομα άλλων πολιτισμών και κουλτούρας. Πολλές φορές ο εθνικισμός μπορεί να φτάσει στο επίπεδο της προσήλωσης σε εθνικά ιδεώδη, πρεσβεύοντας την άποψη ότι ένα έθνος είναι ανώτερο από κάποιο άλλο. Επίσης, ο εθνικισμός προβάλλει έντονα την έννοια της εθνικής ταυτότητας και σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2004) η ιδεολογία του εθνικισμού που εμφανίστηκε στο πλαίσιο αστικών επαναστάσεων έθετε ως πολιτικό θεμέλιο του κράτους, την έννοια του έθνους (εθνικό κράτος) και όχι π.χ., τη θρησκεία ή τον βασιλιά. Φορείς νέων πολιτισμών και κουλτούρας είναι οι μετανάστες και άρα αποτελούν κίνδυνο για την αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας. Με αυτό τον τρόπο τα δύο ιδεολογικά ρεύματα συναντιούνται, εξυπηρετώντας το ένα το άλλο.

Μέσα στην κοινωνία, το ανθρώπινο δυναμικό δομείται ιεραρχικά ανάλογα με το επάγγελμα την οικονομική κατάσταση, με αποτέλεσμα μέλη διαφορετικών ομάδων να υπόκεινται σε διακρίσεις. Στο παρελθόν η κατηγοριοποίηση των ανθρώπων διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο ανάλογα με την καταγωγή τους, τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις κλπ. Αυτό συνέβαινε ακόμη και σε άτομα της ίδιας κοινωνίας, ενώ ακόμη και στις μέρες μας μπορούμε να παρατηρήσουμε σε μερικές χώρες παρόμοιες καταστάσεις π.χ. το σύστημα καστών στην Ινδία. Με αυτό τον τρόπο είναι εύκολο να κατανοήσουμε τη σχέση μεταξύ του ρατσισμού και των κοινωνικών τάξεων. Άτομα που ανήκουν στην υψηλή τάξη θεωρούν τον εαυτό τους ανώτερο σε σχέση με τα άτομα που βρίσκονται σε άλλη κατώτερη κοινωνική τάξη. Άτομα κατώτερης κοινωνικής τάξης έχουν πολλά προβλήματα στην προσπάθειά τους να ανέλθουν κοινωνικά, να εξισωθούν και να γίνουν αποδεκτοί από τα άτομα της «υψηλής» κοινωνίας. Ο ιδιότυπος ρατσισμός που αντιμετωπίζουν συνοδεύεται από τον κοινωνικό αποκλεισμό, ο οποίος συνοδεύεται από το δικαίωμα στη μόρφωση και την εκπαίδευση. Η μετανάστευση είχε ως αποτέλεσμα να γεμίσουν τα σχολεία με παιδιά διαφορετικής εθνικότητας, ενώ παρατηρήθηκαν παράλληλα κρούσματα έντονης διάκρισης και διαχωρισμού ανάμεσα σε αυτά. Οι λόγοι αποκλεισμού και διάκρισής τους δεν βασίστηκαν στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών αλλά εξαιτίας της ομαδοποίησής τους σε συγκεκριμένες ανθρώπινες κατηγορίες (Σκόρδας, 2004).

Φαινόμενα όπως το παραπάνω παρατηρούνται ακόμη και σε κοινωνίες που θεωρούνται ιδιαίτερα ανεκτικές, φιλελεύθερες ανοικτές και προσβάσιμες σε όλους τους ανθρώπους, όπως της Γαλλίας, του Καναδά ή των ΗΠΑ. Η άποψη πως η εκπαίδευση θα εξαφανίσει τα διακρίσεις και το ρατσισμό είναι ανεδαφική και ανέφικτη, αφού η παιδεία παρέχεται από ένα κοινωνικό σύστημα το οποίο δημιουργεί και αναπαράγει διάφορες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού για ορισμένα μέλη της (Σκόρδας, 2004).

Στην Ευρωπαϊκή κοινότητα, σύμφωνα με τον Τζιόβα (2007), αναπτύσσονται δυο θέσεις σχετικά με την πολιτισμική ετερότητα με ευρύτερες πολιτικές παραμέτρους που αφορούν κυρίως τη στάση της Κοινότητας απέναντι στους μετανάστες και απέναντι στην διερεύνηση. Η πρώτη υποστηρίζει ότι όσοι μεταναστεύουν ή γεννήθηκαν από γονείς μετανάστες, πρέπει να ενσωματωθούν και να αποδεχθούν ανεπιφύλακτα και άνευ όρων τις αξίες της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και η δεύτερη, προβάλλοντας τις ευρωπαϊκές διαφορές, υποστηρίζει ότι οι μετανάστες πρέπει να αποδέχονται τις αξίες της κοινωνίας στις χώρες που ζουν, χωρίς όμως να τους επιβάλλονται αυτές οι αξίες. Την

πρώτη θέση την υποστηρίζουν σθεναρά πολλοί πολιτικοί όλων των παρατάξεων, ενώ τη δεύτερη πρόταση την απορρίπτουν πολλοί φιλελεύθεροι, επειδή μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία πολιτισμικών και θρησκευτικών γκέτο (Τζιόβας, 2007).

Καμιά άποψη δεν επικρατεί προς το παρόν, αλλά προβάλλει επιτακτική πλέον η ανάγκη για διευθέτηση και υιοθέτηση μιας κοινής άποψης, ιδιαίτερα μετά την αύξηση του αριθμού των μουσουλμανικών κοινοτήτων στην Ευρώπη. Πολλοί νεαροί μουσουλμάνοι αισθάνονται πιο κοντά στο Ισλάμ και στη χώρα καταγωγής των γονέων τους, παρά στη χώρα που γεννήθηκαν και διαβιών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μειονοτήτων μέσα στις ευρωπαϊκές κοινωνίες (Τζιόβας, 2007). Τα ζητήματα αυτά είναι σίγουρο ότι θα απασχολήσουν στο μέλλον τις πολιτικές και εκπαιδευτικές αρχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Γεγονός είναι ότι τέσσερα κράτη μέλη - η Γερμανία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και η Φιλανδία, έχουν ήδη παραπεμφθεί το 2005 για τη μη συμμόρφωσή τους προς τις απαιτήσεις για τη φυλετική ισοότητα και την ισοότητα στην απασχόληση στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) (EUMC, 2005).

Σχετικές Θεωρίες

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τις διαφορετικές θεωρίες που ασχολούνται με το διαχρονικό φαινόμενο του ρατσισμού, τόσο στο παρελθόν - τουλάχιστον στον πολιτικό χώρο - όσο και στο παρόν και την σχέση του με τον αθλητισμό, αφού διαπιστώνεται η έντονη παρουσία του φαινομένου αυτού ακόμη και μέσα στους αθλητικούς χώρους. Για την καλύτερη κατανόηση του θέματος του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, τόσο στην κοινωνία, όσο και στον αθλητισμό, είναι απαραίτητη η παρουσίαση του ζητήματος για τις ιστορικές καταβολές του φαινομένου αυτού.

Ιστορικές καταβολές

Τα πρώτα ψήγματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας μπορούν να ανακαλυφθούν ήδη από τις απαρχές της ανθρωπότητας και την καταγραφή των ιστορικών στοιχείων. Δεν ήταν η χρησιμοποίηση των Εβραίων από τους Αιγυπτίους στην αρχαία Αίγυπτο ως σκλάβους-εργάτες κατώτερης κοινωνικής τάξης, ένδειξη και αποτέλεσμα ρατσισμού και ξενοφοβίας; Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα διαμορφώνεται σταδιακά ένα διανοητικό ρεύμα επηρεασμένο από τις εθνικιστικές ιδέες, αλλά και από τις σοσιαλιστικές αντιλήψεις για την κοινωνία. Ένας από τους σπουδαιότερους εκπροσώπους αυτού του ρεύματος ήταν ο Nietzsche, ο οποίος αμφισβήτησε έντονα τον εθνικισμό και την υπάρχουσα κοινωνική δομή (Tanner, 1994). Την εποχή

εκείνη ισχυροποιούνται οι λεγόμενες θεωρίες του κοινωνικού Δαρβινισμού περί ανώτερων και κατώτερων όντων, οι οποίες πρεσβεύουν ότι οι διάφορες φυλές του πλανήτη είναι από τη φύση ιεραρχημένες. Οι θεωρίες αυτές βόλευαν ιδιαίτερα τις μετέπειτα βιομηχανικές χώρες (Αμερικάνικη ήπειρος, αποικιακές δυνάμεις κλπ.), που χρησιμοποιούσαν τη «δουλεία» ως πρακτική για την εκμετάλλευση φθηνού εργατικού δυναμικού και την βιομηχανική ανάπτυξή τους (Σκόρδας, 2004). Βέβαια, οι έννοιες ρατσισμός και ξενοφοβία είναι συνυφασμένες με τον φασισμό (Ιταλία) και τον εθνικοσοσιαλισμό (Γερμανία), που ως πολιτικές κινήσεις και ως καθεστώτα προκάλεσαν μια από τις θλιβερότερες καταστάσεις στην ανθρωπότητα και οδήγησαν στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός στηρίζονται στη θεωρία της δέσμης, της μεγάλης ομάδας ανθρώπων που έχουν κοινές καταβολές ή που ταυτίζεται η καταγωγή τους, οι πεποιθήσεις τους και η δύναμή τους και συμπεριφέρονται σαν ομάδα σαν ένα δεμάτι από κλαδιά που αντιτίθεται και δεν σπάει εύκολα όπως το κάθε κλαδί ξεχωριστά αντιμετωπίζοντας ευκολότερα κάθε «εχθρό».

Γεγονός είναι ότι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία εμφανίζονται ακόμη και σήμερα κρυμμένοι έντεχνα και διακριτικά σε όλα τις εκφάνσεις της καθημερινής μας ζωής.

Ανασκόπηση Σχετικών Ερευνών

Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης

Σύμφωνα με την EUMC (The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, 2005,) οι πλέον ευάλωτες ομάδες στον ρατσισμό στη Ευρώπη που αντιμετωπίζουν διακρίσεις στην εκπαίδευση είναι οι Ρομά και οι Travellers, λόγω του τρόπου ζωής τους με τη συχνή μετακίνηση που κάνουν ως σύγχρονοι νομάδες. Επίσης στα κράτη μέλη υπάρχουν και άλλες μειονοτικές ομάδες μέσα στην κοινωνία που δεν είναι μετανάστες, εντούτοις αντιμετωπίζονται διαφορετικά, όπως είναι σύμφωνα με την EUMC (2005) στην Ελλάδα οι Πομάκοι, οι τσιγγάνοι ή οι Έλληνες μουσουλμάνοι της Θράκης. Υπάρχουν αρκετές αναφορές για δυσανάλογα ποσοστά μαθητών Ρομά σε συγκεκριμένες τάξεις και η δυσκολία χαρακτηρισμού τους ως μαθητές με μαθησιακές ανικανότητες και δυσκολίες.

Εντούτοις, γίνεται μεγάλη προσπάθεια εξάλειψης αυτών των ρατσιστικών φαινομένων και του αποκλεισμού των παιδιών από την εκπαιδευτική διαδικασία μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση με παροχή κινήτρων, με επιδότηση και κατάρτιση εκπαιδευτικού προσωπικού για μειονοτικά σχολεία, με χρήση εξαναγκαστικών μέτρων για συμμετοχή των μαθητών σε σχολεία και με κίνηση νομικών διαδικασιών κατά διευθυντών σχολείων, που

αποδεδειγμένα εμφανίζουν ρατσιστικές πρακτικές που εισηγούνται και προβαίνουν σε μετεγγραφές μαθητών σε ειδικά σχολεία (EUMC, 2005). Για τον λόγο αυτό έγιναν νομοθετικές παρεμβάσεις και κατατέθηκαν νομολογίες που απαγόρευαν την αμφίσημη θρησκευτικά σύμβολα (μουσουλμανική μαντίλα) στα σχολεία (π.χ. Γαλλία), που έφτασαν σε ποινές αποκλεισμού για όσους επέμεναν στην ενδυμασία, ενώ άλλες χώρες προσπάθησαν να επαναπροσδιορίσουν τις εθνικές μειονότητες τους σε βάρος άλλων μειονοτήτων όπως στην περίπτωση των Ρομά.

Παρά όλες τις νομοθετικές παρεμβάσεις και τις προσπάθειες που έχουν γίνει, παραμένει επίκαιρο το ερώτημα γιατί υπάρχει ακόμη ο ρατσισμός και γιατί αντιστέκεται στις διάφορες προσπάθειες που γίνονται, τόσο από κυβερνήσεις, όσο και από μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Σύμφωνα με τους Lynn και Parker (2006) ο ρατσισμός στις ΗΠΑ υπάρχει διότι θεωρείται ως κάτι το φυσιολογικό, είναι μια καθημερινότητα και μια συνηθισμένη ιδεολογία και δεν θεωρείται ως μια παρέκκλιση (Applebaum, 2006), ενώ το ίδιο φαινόμενο συμβαίνει και στην Μεγάλη Βρετανία σε παιδιά Κινέζων μεταναστών (Archer & Francis, 2005). Μπορούμε μάλιστα να παρατηρήσουμε το ρατσισμό στην καθημερινή ζωή, στις πράξεις μεμονωμένων συνανθρώπων μας, στις πράξεις ευρύτερων κοινωνικών ομάδων και μέσα από τις πράξεις διάφορων κοινωνικών φορέων (Fliedler, 2007; Lynn & Parker, 2006). Ιδιαίτερα στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, η επικοινωνία του φοιτητή με τον καθηγητή βασίζεται στη φυλετική καταγωγή, στη χρήση του λόγου, εξαρτάται από αυτήν και επηρεάζει αντίστοιχα την ακαδημαϊκή εξέλιξη των φοιτητών (Cole, 2007; Mitchell, 2005), γεγονός που διαπιστώθηκε από διάφορους ερευνητές (Selwyn, 2007; Walsh, 2006; Zumwalt & Craig, 2005).

Το πρόβλημα με το ρατσισμό σύμφωνα με την Hyland (2005), δεν είναι ότι κάποιος γεννήθηκε λευκός ή μαύρος, αλλά ότι μεγάλωσε μέσα σε ένα σύστημα και σε ένα κοινωνικό πλαίσιο το οποίο επιτρέπει της φυλετικές διαφορές και εκπαιδεύει αντίστοιχα τους ανθρώπους να θεωρούν ότι η λευκή φυλή είναι η ανώτερη όλων. Στην έρευνα της η Hyland (2005), αποκαλύπτει τέσσερις καλά συγκαλυμμένες πρακτικές διδασκαλίας που έμμεσα ή άμεσα, συνειδητά ή υποσυνείδητα, χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί και είναι οι ακόλουθες: α) ως βοηθοί ή ως ευεργέτες αδύναμων ή αλλοδαπών μαθητών, στα πρότυπα των ιεραπόστολων που μέσα από τις πράξεις τους εδραίωσαν την αντίληψη της ανωτερότητας της λευκής φυλής, β) ως καλοί εκπαιδευτικοί που βοηθούν τους μαθητές τους να αφομοιωθούν από την κοινωνία στην οποία ζουν, ώστε να μην ξεχωρίζουν για την διαφορετικότητά τους, γ) ως ενδιάμεσοι και διευκολυντές στην επι-

κοινωνία μεταξύ των μαθητών διαφορετικής κοινότητας και δ) ως ριζοσπαστικοί που κατηγοριοποιούν την εκάστοτε συμπεριφορά των μαθητών μόνο ως καλή ή κακή και αφού οι αλλοδαποί μαθητές δεν κατανοούν εύκολα τις γλωσσικές έννοιες, άρα είναι κακοί μαθητές.

Η εκπαίδευση και επανεκπαίδευση των ανθρώπων μπορεί να βοηθήσει σύμφωνα με τον Tarc (2006) να αντιμετωπίσουμε το ρατσισμό και να επανακτήσουμε την χαμένη μας ανθρωπιά και καλοσύνη. Χρειάζεται για το λόγο αυτό να μάθουμε μέσα από την εκπαίδευση να ζούμε με δικαιοσύνη με τους άλλους χωρίς να τους αντιμετωπίζουμε ως τους «απέναντι» ή ως αντιπάλους. Επίσης απαιτείται η επανεκπαίδευση των καθηγητών και δασκάλων μέσα από προγράμματα όπως το NCLB (No Child Left Behind) ή το «Καλλιπάτειρα», όπου ο βασικός στόχος του εκπαιδευτικού είναι να βοηθήσει τα παιδιά στη μάθηση και όχι στην καλύτερη των επιδόσεων και της βαθμολογίας τους (Selwyn, 2007). Η κριτική που ασκεί ο Selwyn (2007) στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα επικεντρώνεται στην ολοένα αυξανόμενη χρησιμοποίηση των τεστ, ακόμη και εκείνων των δεξιοτήτων, που οδηγούν σε ένα ιδιότυπο ρατσισμό και απομόνωση των καλών από τους κακούς μαθητές και σε μια βιομηχανική παραγωγή μαθητών και στην ολοένα αυξανόμενη πίεση και τις μεγαλύτερες απαιτήσεις που έχουν οι εκπαιδευτικοί από τους μαθητές τους (Archer & Francis, 2005). Τα παραπάνω πολλές φορές οδηγούν αλλοδαπούς μαθητές στην αποτυχία, στην διακοπή του σχολείου, ή σε βίαιες αντιδράσεις και συμπεριφορές απέναντι σε εκπαιδευτικούς ή/και συμμαθητές ως αντίδραση στο ρατσισμό που βιώνουν (Warren, 2005).

Η εκπαίδευση και η σωστή χρήση του λόγου μπορεί και πρέπει να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση και αντίληψη της διαφορετικότητας των ανθρώπων (Slee, 2006). Παρόλα αυτά, βλέπουμε κοινωνίες που προσπαθούν να κατανοήσουν καλύτερα και να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας π.χ. Γερμανία, Γαλλία, εκπονώντας προγράμματα και δράσεις όπως κέντρα διανυκτέρευσης και βοήθειας χωρισμένων αλλοδαπών γυναικών ή έχοντας γραφεία για εύρεση εργασίας αλλοδαπών, παρέχοντας συμβουλευτική και νομική βοήθεια για την επίλυση προβλημάτων με κρατικούς φορείς, παροχής δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, κλπ., ενώ στον αντίποδα άλλες κοινωνίες δείχνουν να αγνοούν αυτά τα φαινόμενα επιδεικτικά (Bingham, 2006). Σύμφωνα με τον Bingham (2006), η κατανόηση των λεγομένων του δασκάλου από τον μαθητή είναι ο βασικός μηχανισμός που οδηγεί στην αξιοπρέπεια. Από την άλλη πλευρά βέβαια αυτός είναι ο ίδιος μηχανισμός που μπορεί να οδηγήσει στην κακεντρέχεια.

Οι Lynn και Parker (2006), για παράδειγμα αναφέρουν ότι μια διδασκαλία των μαθηματικών που ενσωματώνει τις διαφορετικές αξίες που προέρχονται από εθνικότητες, κουλτούρες και γλώσσες, μπορεί να βοηθήσει τους μαθηματικούς να αποφύγουν λάθη και παγίδες που οδηγούν σε ρατσιστικές εκδηλώσεις. Για να γίνει αυτό πραγματικότητα θα πρέπει οι καθηγητές όλων των ειδικοτήτων στα σχολεία, μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις με τους μαθητές τους, να κατανοήσουν το εθνικό και το κοινωνικό υπόβαθρο, καθώς και τις διαφορετικές εμπειρίες που έχουν βιώσει οι μαθητές τους. Αυτό απαιτεί σύμφωνα με τους Lynn και Parker (2006) μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των σχολικών μονάδων και των οικογενειών των παιδιών. Έτσι, στην αρχή της σχολικής χρονιάς, οι καθηγητές πρέπει να γνωρίσουν τους γονείς των παιδιών, ενώ θα πρέπει να υπάρχει μια συνεχής ενασχόληση και φροντίδα του καθηγητή για την ακαδημαϊκή επιτυχία, την πολιτιστική εξέλιξη και κουλτούρα των παιδιών για να βηθήσει με αυτό τον τρόπο καλύτερα την οικοδόμηση της γνώσης.

Το ελληνικό παράδειγμα

Ο ρατσισμός στην Ελλάδα είναι ένα ζήτημα υπαρκτό αν και η χώρα μας δεν ανήκει στις χώρες εκείνες που κατέχονται από εξόφθαλμες ρατσιστικές εκδηλώσεις, όπως στην Αμερική με την Κου - Κλουξ - Κλαν ή παλαιότερα με την περίπτωση της Νότιας Αφρικής και το καθεστώς του Apartheid. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που θεωρητικά εξασφαλίζει στον κάθε πολίτη το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, την οικονομική και την πολιτική ζωή, χωρίς να γίνεται διάκριση σε εθνικότητα, φυλή, γλώσσα και θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις. Όλα τα παραπάνω σημεία αναφέρονται στο άρθρο 5 του Ελληνικού Συντάγματος. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια πολλοί θεωρούν ότι διαπιστώνεται και στην Ελλάδα ένα ολοένα και αυξανόμενο ρατσιστικό ρεύμα με αποδέκτες του οικονομικούς μετανάστες, κυρίως από την Αλβανία. Ενώ η ελληνική κοινωνία χαρακτηριζόταν ως ανεκτική στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η κατάσταση άλλαξε βαθμιαία και οι Έλληνες άρχισαν να φέρονται με ρατσιστικό τρόπο απέναντι στους μετανάστες (Σελιά, 2006). Η στάση τους ήταν ιδιαίτερα αρνητική έναντι των Αλβανών και των Βόρειων Ηπειρωτών.

Προφανώς ο αριθμός των μεταναστών ξεπέρασε την κρίσιμη μάζα που απαιτούνταν ώστε η ελληνική κοινωνία να περάσει από την ανεκτικότητα στην εκδήλωση ρατσιστικών φαινομένων. Το αποτέλεσμα ήταν η επικράτηση εσφαλμένων αντιλήψεων και απόψεων που στερούνταν λογικής βάσης, όπως ότι όλοι οι Αλβανοί είναι εγκληματίες, που ήρθαν στον ελληνικό παράδεισο για να

συνεχίσουν τη δράση τους, ή ότι ήρθαν για να κλέψουν τις δουλειές των Ελλήνων εργατών. Βέβαια, αποκρύπτεται το γεγονός ότι η εγκληματικότητα δεν αυξήθηκε μόνο εξαιτίας των Αλβανών μεταναστών και ότι οι Αλβανοί εργάτες δούλευαν σε δουλειές που οι περισσότεροι Έλληνες δεν επιθυμούσαν να εργασθούν (Σκόρδας, 2004; Τσιάκαλος, 2001). Από την άλλη πλευρά, η άποψη ότι χρειαζόμαστε τους μετανάστες για να κάνουν δουλειές που δεν κάνουν οι Έλληνες, είναι επικίνδυνη γιατί δεν τους θεωρεί ανθρώπους με δικαιώματα, αλλά ως αντικείμενα εκμετάλλευσης (Σελιά, 2006). Επίσης αποτελεί οξύμωρο σχήμα η ελληνική κοινωνία να παρουσιάζει τέτοια ρατσιστικά φαινόμενα, μιας και οι Έλληνες αποτέλεσαν οι ίδιοι οικονομικοί μετανάστες στις δεκαετίες του 1950-60 και γνωρίζουν από πρώτο χέρι τις δυσκολίες και τα προβλήματα αυτών. Πιθανόν η οικονομική ευεξία και ευημερία που βιώνει μεγάλη μερίδα του ελληνικού λαού σχετίζεται με την κοινωνική αμνησία και αναληψία.

Μήπως τα ρατσιστικά φαινόμενα είναι μια αντίδραση για τον ρατσισμό που βίωσαν ως οικονομικοί μετανάστες οι Έλληνες των προηγούμενων δεκαετιών και αυτά τα φαινόμενα έχουν να κάνουν με την συλλογική μνήμη και την ευκαιρία να ξεπληρώσουν τις προσβολές που δέχτηκαν τώρα που βρήκαν κάποιους που είναι κατώτεροι από αυτούς;

Στην έρευνα που έκανε η ΚΑΠΑ Research A.E., για λογαριασμό του ελληνικού παραρτήματος της UNICEF, το 2001, σε 2343 άτομα με τη μορφή συνεντεύξεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, καταγράφηκαν οι απόψεις, ο βαθμός ανοχής και αποδοχής μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων ως προς την διαφορετικότητα των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία. Από την στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας διαπιστώθηκε ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ του βαθμού γνωριμίας και συναναστροφής. Όσο μεγαλύτερος ο βαθμός προσέγγισης, τόσο μειώνονται οι ξενοφοβικές αντιλήψεις μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών μαθητών. Επίσης υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ ξενοφοβίας και μορφωτικού επιπέδου. Δηλαδή, όσο μεγαλύτερο το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, τόσο πιο ανεκτικά και δεκτικά απέναντι στη διαφορετικότητα είναι τα παιδιά σε σχέση με εκείνα γονέων με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης (UNICEF, 2001).

Εκπληξη αποτελεί το γεγονός όμως ότι παρουσιάστηκαν διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο των ερωτηθέντων. Μητέρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί φαίνεται ότι έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό αντιλήψεις διακρίσεων σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους τους. Εντούτοις, οι μαθήτριες είναι περισσότερο δεκτικές έναντι των αλλοδαπών συμπαθητών τους από τους μαθητές. επίσης, οι γονείς

και οι δάσκαλοι των παιδιών δημοτικών σχολείων είναι πιο επιρρεπείς στις διακρίσεις σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών και των αλλοδαπών γενικότερα σε σχέση με τα παιδιά και τους μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων.

Διαπιστώνεται δηλαδή από την έρευνα ότι οι σπόροι του ρατσισμού και των διακρίσεων εμφυτεύονται ήδη από την παιδική ηλικία στα δημοτικά σχολεία της χώρας μας, με κύριους υπεύθυνους τους εκπαιδευτικούς, ενώ σε μεγαλύτερες ηλικίες υπάρχει μεγαλύτερη ανοχή, ίσως εξαιτίας της καλύτερης εκπαιδευτικής κατάρτισης ή της εκλογίκευσης του θέματος. Την ανάγκη καλύτερης κατάρτισης των εκπαιδευτικών υπογραμμίζουν και οι γονείς, εκτιμώντας ότι είναι οι βασικοί συντελεστές της ένταξης των αλλοδαπών μαθητών στις σχολικές κοινότητες.

Βασικό συμπέρασμα της έρευνας ήταν το 51.7% των γονιών των παιδιών δήλωσε ότι η παρουσία των μεταναστών τους προκαλεί ανησυχία, με ένα 16.2% να δηλώνει ότι ενοχλούνται από την παρουσία μεταναστών, ενώ ένα 11.6% δηλώνει ότι η πολυπολιτισμική πραγματικότητα φαίνεται ενδιαφέρουσα. Χαρακτηριστικό σημείο που δείχνει την αντίληψη των γονέων απέναντι στους αλλοδαπούς είναι ότι ένα 32.4% θα συμφωνούσε εάν ένας αλλοδαπός μαθητής αριστεύει στο σχολείο μπορεί να σηκώσει την ελληνική σημαία στις εθνικές εορτές. Το 57% δηλώνει αντίθετο με μια τέτοια πράξη, συνεπικουρούμενο από ένα 5.5% που αδιαφορεί και ενός ποσοστού 5.1% που δεν παίρνει θέση. Ίσως αυτά τα ποσοστά είναι μια ένδειξη των εθνικιστικών ιδεωδών που διακατέχει τους Έλληνες πολίτες στη χώρα μας. Επίσης, σημαντικές διαφορές παρουσιάζονται στις απόψεις γονέων μαθητών δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, όπου οι γονείς μαθητών που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία είναι περισσότεροι ανήσυχoi και πιο αρνητικοί στη νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα, εμφανίζοντας στοιχεία ενός ιδιότυπου ρατσισμού που σχετίζεται με το επίπεδο της οικονομικής κατάστασης. Δεν υπάρχουν στοιχεία για τη ύπαρξη ρατσιστικής συμπεριφοράς αυτών των γονέων έναντι των Ελλήνων μαθητών των δημόσιων σχολείων.

Στην έρευνα του ο Παραϊοαννου (2006) εξέτασε 612 μαθητές και μαθήτριες διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων που φοιτούσαν σε ελληνικά σχολεία (το δείγμα αποτελούσαν 317 μουσουλμάνοι, 275 χριστιανοί, 20 μάρτυρες του Ιεχωβά, άλλων θρησκειών ή χωρίς θρήσκευμα), για τις ενδεχόμενες διαφορές στον προσανατολισμό στο Εγώ και στη δουλειά, τη μη παρακίνηση, στην ικανοποίηση, στους στόχους και στην έμφαση που δινόταν σ' αυτούς από τον πατέρα των παιδιών. Δεν διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές στους εξεταζόμενους παράγοντες, εκτός από εκείνον που εξέταζε την έμφαση που δινόταν από τον πατέρα

στους στόχους των παιδιών που είχαν μουσουλμανικές θρησκευτικές πεποιθήσεις, σε σχέση με την έμφαση στους στόχους των παιδιών που έδιναν πατέρες χριστιανικών πεποιθήσεων.

Τέλος, σύμφωνα με την EUMC (2005), δεν υπάρχει καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας και ρατσιστικών εγκλημάτων στην Ελλάδα, σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στοιχείο ιδιαίτερα ενθαρρυντικό για την ελληνική κοινωνία και την ανεκτικότητα των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες και τους αλλοδαπούς.

Ρατσισμός στον Αθλητισμό

Ο ρατσισμός στο αθλητισμό αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο σύστημα αντιλήψεων που οδηγεί σε χαρακτηριστικά με αρνητικές κοινωνικές αξίες και ψυχολογικά και/ή κληρονομικά φυσικά - βιολογικά χαρακτηριστικά (Jarvie, 2005). Το πρόβλημα του ρατσισμού στον αθλητισμό εμφανίζεται κυρίως στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και στις ΗΠΑ, όπου έντονες είναι οι ρατσιστικές πρακτικές ιδιαίτερα εναντίον έγχρωμων αθλητών (Dawkins, 2003). Υπάρχουν παραδείγματα όπου κορυφαίοι επαγγελματίες αθλητές ποδοσφαίρου σταμάτησαν τον αθλητισμό εξαιτίας του ρατσισμού που βίωναν μέσα στα γήπεδα (Moran, 2000).

Ο ρατσισμός στα γήπεδα είναι ορατός, τόσο στα συνθήματα των οπαδών των ομάδων προς τους αντίπαλους παίκτες, όσο και στη συμπεριφορά των αντιπάλων παικτών μέσα στον αγωνιστικό χώρο. Σύμφωνα με τον Moran (2000), πολλές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται γενικά στα γήπεδα δεν γίνονται αντιληπτές για το ρατσιστικό χαρακτήρα που έχουν, ενώ πολλά ρατσιστικά επίθετα θεωρούνται κομμάτι του παιχνιδιού και τόσο κοινότοπα που πολλοί άνθρωποι δεν μπορούν να διακρίνουν ότι τέτοιες εκφράσεις εμπεριέχουν ρατσιστικές εκδηλώσεις προς τους συνανθρώπους τους. Ακόμη περισσότερο προβληματική είναι η συμπεριφορά και η αδιαφορία της ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας στα ρατσιστικά φαινόμενα που γίνονται μέσα στα γήπεδα μεταξύ αντιπάλων παικτών (Holland, 1997). Οι ρατσιστικές εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στους αγώνες μεταξύ των παικτών, αντιμετωπίζονται ως μεμονωμένα γεγονότα, τα οποία λαμβάνουν χώρα εξαιτίας της έξαψης της στιγμής χωρίς όμως να δίνεται συνέχεια. Ο Moran (2000) καταλήγει στη διαπίστωση ότι δεν είναι απαραίτητο να είσαι ρατσιστής για να κάνεις ρατσιστικά σχόλια.

Οι ρατσιστικές θεωρίες των αρχών του 20^{ου} αιώνα για την κατηγοριοποίηση των φυλών στον πλανήτη, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, έχουν διεισδύσει και στον αθλητισμό (Coakley, 2003; Dawkins, 2003; Jarvie, 2002; Moran, 2000). Για παράδειγμα, στο Παγκόσμιο Κύπελλο του 1998 στη Γαλλία, οι αθλητικοί δημο-

σιογράφοι έκαναν λόγο για τις φυσικές ικανότητες, την έφεση στην επίθεση και την ικανότητα ταχύτητας των Αφρικανών μαύρων ποδοσφαιριστών και στην αδυναμία που έδειχναν στην άμυνα σε σχέση με τους λευκούς ποδοσφαιριστές (Moran, 2000). Επίσης έκαναν λόγο για το επιθετικό ταπεραμέντο των Αργεντινών λατινοαμερικανών ποδοσφαιριστών σε σχέση με τους Άγγλους ποδοσφαιριστές της Εθνικής ομάδας (Moran, 2000). Πάνω σε τέτοια αβάσιμα συμπεράσματα στηρίζονται οι ρατσιστικές εκδηλώσεις και τα συνθήματα που χρησιμοποιούνται από τους φιλάθλους, ιδιαίτερα εάν η ομάδα τους χάνει το παιχνίδι.

Ευτυχώς που δεν κυριαρχούν στα γήπεδα μόνο τα ρατσιστικά συνθήματα και οι ρατσιστικές συμπεριφορές. Υπάρχει μια πληθώρα αντιρατσιστικών κινημάτων που αντιτίθενται σθεναρά σε τέτοιες εκδηλώσεις. Τέτοιες ανεξάρτητες οργανώσεις είναι η KIO (Kick It Out), η CARE (Charlton Athletic Race Equality partnership) ή η HALT (Halt All Racist Tours), που αντιμετωπίζουν το ρατσισμό στα γήπεδα ως μικρόκοσμο και σε σύνδεση με τα προβλήματα της ευρύτερης κοινωνίας (Moran, 2000; Richards, 1999).

Ο Jarvie (2005) διαπιστώνει ότι στον αθλητισμό εμπλέκονται τουλάχιστον τρία επίπεδα του ρατσισμού: Ο ρατσισμός κατασκευής, που επηρεάζεται από τον κοινωνικό ρατσισμό και την ιστορία της κοινωνίας και αποτελείται από παράγοντες όπως η διαφορετική εθνική καταγωγή, το εισόδημα, το επάγγελμα, η εκπαίδευση και η υγεία. Ο ρατσισμός τμήματος, που αναφέρεται στις διαδικασίες και τις πρακτικές που στον αθλητισμό οδηγούν στην διαφοροποίηση των ανθρώπων και αποτελείται από παράγοντες όπως η ισχύς, ή η θέση ισχύος και η δύναμη μεταξύ διαφορετικών ομάδων. Και ο προσωπικός ρατσισμός, που αναφέρεται σε πρακτικές και ατομικές πρωτοβουλίες ενάντια σε μέλη διαφορετικών φυλετικών ή εθνικών ομάδων. Τέτοιες πρακτικές συχνά υποστηρίζουν και αναπαραγάγουν διακρίσεις και ρατσισμό στον αθλητισμό (Jarvie, 2005).

Ο Larchick (2000) πρόσθεσε και μια άλλη παράμετρο στο ρατσισμό που στηρίζεται στη σχέση εγκληματικών ενεργειών και αθλητισμού, όπου υπάρχει η εσφαλμένη αντίληψη ότι ο αθλητισμός οδηγεί σε επιθετικότητα και μάλιστα σε επιθετικότητα ενάντια των γυναικών. Στο φαινόμενο αυτό συμβάλλουν ιδιαίτερα τα ΜΜΕ, όπου όταν συμβαίνουν τέτοια περιστατικά, στα οποία εμπλέκονται αστέρες του αθλητισμού, τονίζεται ιδιαίτερα η ιδιότητα του αθλητή - δράστη, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία στερεοτύπων.

Ακόμη και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπου τα σύμβολα και η κοινωνική ιδεολογία έχει εμποτιστεί με μυθικά κατά τον Jarvie (2005) στοιχεία, όπως ισότητα, δικαιοσύνη, καλοσύνη,

αλήθεια, ομορφιά και απεριόριστες ευκαιρίες για όλους, ο ρατσισμός έχει δείξει τα όρια και τις αντοχές της κοινωνίας στο θέμα της συμμετοχής των μαύρων αθλητών στους αγώνες. Μπορεί τα εμπόδια να μην είναι ορατά όταν οι μαύροι αθλητές ή μουσουλμάνες αθλήτριες βρίσκονται στη γραμμή εκκίνησης των ολυμπιακών αγώνων και να φαίνεται ότι όλοι είναι ίσοι, αλλά τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά εμπόδια που πρέπει να υπερνικήσουν για να φτάσουν στους αγώνες αυτοί οι αθλητές σε σχέση με τους λευκούς, είναι μεγαλύτερα και περισσότερα και δεν έχουν καμιά σχέση με τις αρχές της ισότητας, της δικαιοσύνης, των απεριόριστων ευκαιριών για όλους κλπ. που πρεσβεύει η αμερικανική κοινωνία. Ανάλογα παραδείγματα υπάρχουν και στον ελληνικό αθλητισμό και θα πρέπει να μιλάμε για στρουθοκαμηλισμό και υποκρισία της κοινωνίας, όπου η συνήθης πρακτική όταν συμβαίνουν είναι η προσπάθεια συγκάλυψης και υποβάθμισης τέτοιων ρατσιστικών πρακτικών και περιστατικών.

Σχόλια και Συζήτηση

Η λύση του προβλήματος του ρατσισμού και τη ξενοφοβίας δεν μπορεί να προέλθει μέσα από τις δράσεις και τις ενέργειες μεμονωμένων ανθρώπων. Απαιτείται η συνδρομή και η βοήθεια των κοινωνικών φορέων με την αρωγή της εκπαίδευσης (Donahoo, 2006). Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει όμως, τόσο η παγκόσμια κοινωνία, όσο και η ελληνική, είναι ο ορισμός του αντιρατσισμού και της αντιρατσιστικής συμπεριφοράς (Rebollo - Gil & Moras, 2006). Γνωρίζουμε τι είναι ρατσισμός, τα επίπεδά του, πως εμφανίζεται κλπ., αλλά δεν γνωρίζουμε ακόμη το αντίδοτό του, το οποίο αποκαλούμε αόριστα αντιρατσισμό. Ποιες συμπεριφορές θεωρούνται και είναι πράγματι αντιρατσιστικές; Με ποιόν τρόπο / τρόπους θα αντιμετωπίσουμε ρατσιστικές συμπεριφορές; Πως θα αλλάξουμε παγιωμένες πλέον αντιλήψεις διαμέσου των αιώνων για την ανωτερότητα της λευκής φυλής; Με ποιους τρόπους θα παρέμβουμε για την αλλαγή αντιλήψεων που διαωρίζονται με την εκπαίδευση, τα ΜΜΕ και τον προφορικό λόγο; Όλα αυτά τα ερωτήματα και πολλά περισσότερα ακόμα, αναμένουν απάντηση όχι μόνο από τους ερευνητές, αλλά και από την κοινωνία γενικότερα.

Ένα μεγάλο πρόβλημα, που δυσχεραίνει την κατανόηση και την αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι η έλλειψη στατιστικών στοιχείων (EUMC 2005). Η διερεύνηση των προβλημάτων και η αποτελεσματική τους αντιμετώπιση, δυσχεραίνεται από την απουσία σύγκρισης τόσο ποιοτικών, όσο και ποσοτικών δεδομένων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο αθλητισμός είναι ένα πεδίο όπου σύμφωνα με τους ερευνητές (Jarvie, 2002; Jarvie, 2005; Jarvie & Reid, 1977) ενυπάρχει ο συντηρητισμός και βοηθάει στη συγκέντρωση και παγίωση πατριωτικών, εθνικών, αλλά και ρατσιστικών αισθημάτων. Ο αθλητισμός έχει χρησιμοποιηθεί για πολιτικούς σκοπούς από ιμπεριαλιστικές, αποικιοκρατικές και μεταποικιοκρατικές δυνάμεις από όλο τον πλανήτη. Ο αθλητισμός έχει δημιουργήσει και αναπαράγει στερεότυπα, μύθους, προκαταλήψεις σχετικά με διάφορες κοινωνικές ομάδες, την απαγόρευση συμμετοχής φυλετικών ομάδων ή την υποεκπροσώπηση τους σε διάφορα αθλήματα (King, 2005; McDonald, 2005). Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός της αντίληψης για την ύπαρξη της υπεροχής του μαύρου σπρίντερ στον στίβο και την μη εκπροσώπηση άλλων φυλετικών εκπροσώπων στα αγωνίσματα ταχύτητας, όπου υπεύθυνοι για αυτή την κατάσταση δεν είναι βιολογικοί παράγοντες αλλά κοινωνικοί, όπως προπονητές, δημοσιογράφοι και διαφημιστές, οι οποίοι υπερτονίζουν την ανωτερότητα των μαύρων αθλητών έναντι των λευκών στα αγωνίσματα ταχύτητας (Byassee, 2006). Τα αποτελέσματα στους αγώνες δείχνουν να τους δικαιώνουν, αλλά η κατάσταση αυτή μπορεί να γίνει διαφορετικά αντιληπτή αν συνδεθεί με τη θεωρία της αυτοεκπληρούμενης προφητείας. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία οι προπονητές δίνουν τα απαραίτητα εργαλεία και την αμέριστη προσοχή τους στους μαύρους αθλητές με αποτέλεσμα αυτοί να γίνονται καλύτεροι και να αγνοούν τους λευκούς συναθλητές τους (George, 1994). Ο αθλητισμός είναι ένα σημαντικό στοιχείο για την αντίληψη της φυλετικής ταυτοποίησης, δεν μπορεί όμως να αντισταθεί και να παρέμβει σε ικανοποιητικό βαθμό σε κοινωνίες που είναι ισχυρά ρατσιστικές ή αντιρατσιστικές και επηρεάζουν με αυτό τον τρόπο τις απόψεις και τις αποφάσεις των πολιτών τους για συμμετοχή ή όχι σε ορισμένα αθλήματα. Η διάκριση αυτή γίνεται εύκολα κατανοητή όταν αναλογιστούμε το παράδειγμα της αλγερινής Hassiba Boulmerka, που έγινε η πρώτη γυναίκα αραβικής καταγωγής και από αραβική χώρα που κέρδισε χρυσό μετάλλιο σε παγκόσμιο πρωτάθλημα (1500 μέτρα). Ενώ αρχικά τιμήθηκε από τον πρόεδρο της χώρας της στη συνέχεια αναγκάστηκε να μεταναστεύσει στη Γαλλία μετά τις αντιδράσεις και τις απειλές των φανατικών μουσουλμάνων, επειδή φαινόταν γυμνά τα πόδια της όταν αγωνιζόταν στον αγώνα και την είδαν μέσω της τηλεόρασης εκατομμύρια τηλεθεατές (Jarvie & Reid, 1977).

Από την άλλη πλευρά, ο αθλητισμός είναι πιθανόν το κατάλληλο εργαλείο για την ενσωμάτωση και τη συνύπαρξη διαφορετικών φυλών σε ένα κοινωνικό χώρο. Βοηθάει τους αγωνιζόμενους και την παρακίνηση για ισοτιμία όχι μόνο των μαύρων

αθλητών, αλλά και εκείνων διαφορετικής φυλετικής καταγωγής. Σύμφωνα με τον Burdsey (2006), οι αθλητικοί σύλλογοι σε μια χώρα μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να αντισταθούν στα κοινωνικά στερεότυπα που βασίζονται σε ρατσιστικές αντιλήψεις και σε μια στρεβλή παράδοση, βοηθώντας στην κοινωνική ενσωμάτωση.

Απαραίτητη είναι επίσης η εξέλιξη ικανών εργαλείων για την κατανόηση των ορίων και των δυνατοτήτων του επηρεασμού των ανταγωνιστικών αθλημάτων και του αθλητισμού και κυρίως του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές κατηγορίες αθλημάτων συνδέονται ιστορικά με κοινωνικές κατηγορίες και τάξεις.

Πρακτικές Εφαρμογές και Προτάσεις

Χωρίς την ανάληψη πρωτοβουλιών και την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων πολιτικής μέσω των οποίων θα εξασφαλιστεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση και στον αθλητισμό για όλους, είναι δύσκολο όλα τα μέλη μιας κοινωνία να απολαύσουν τα οφέλη της εκπαίδευσης και της άθλησης, διότι δεν τους παρέχονται οι ευκαιρίες για την αξιοποίησή τους (EUMC 2005).

Η πολιτική των χωρών πάνω στα ζητήματα των μειονοτήτων θα πρέπει να επανεξεταστεί ώστε να μην υπάρχουν φαινόμενα διαχωρισμού ή υπερεκπροσώπησης αλλοδαπών ή μειονοτήτων σε εκπαιδευτικά ιδρύματα με χαμηλές ακαδημαϊκές απαιτήσεις ή η ένταξη τους σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχουν τα ΜΜΕ, τα οποία πολλές φορές, είτε προβάλλουν έντονα, είτε δεν προβάλλουν καθόλου ρατσιστικές ή αντιρατσιστικές εκδηλώσεις και συμβάντα (Zengerle, 2006).

Κάθε φορέας πρέπει μέσα από επιτροπές και διαδικασίες να εξετάζει τις συνθήκες εκείνες που οδηγούν ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών μειονοτικής εθνικής προέλευσης σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα ή σχολεία.

Εντούτοις, σύμφωνα με την άποψη του King (2005), η ανάληψη πρωτοβουλιών από τα κράτη για να εμφυσησουν κυρίως στο λευκό πληθυσμό μια αντιρατσιστική αντίληψη, αντιμετωπίζει τρία μεγάλα εμπόδια: α) η θεωρητικοποίηση του αντικείμενου και η ακαδημαϊκή αντιμετώπιση του φαινομένου του ρατσισμού μπορεί να έχει θεωρητικές βάσεις, αλλά δεν μπορεί να έχει πρακτικές εφαρμογές, β) ο φιλελευθερισμός, η δικαιοσύνη για όλους και η εξάλειψη των αποικιοκρατικών ιδεών και πρακτικών, μπορεί να δώσουν την ευκαιρία για αθλητισμό σε όλους, αλλά είναι δύσκολο να προκαλέσουν αλλαγές σε συλλογικό επίπεδο που να οδηγήσουν στην ουτοπική ισονομία και σ' ένα καλύτερο κόσμο (Mitrovich, 2003) και γ) μια αντιρατσιστική πολιτική μπορεί να γίνει το μέσο για

την κάλυψη των αρνητικών στοιχείων μιας υπάρχουσας κοινωνικής διαστρωμάτωσης και κοινωνικών ανισοτήτων.

Στην Ελλάδα μια τέτοια προσπάθεια έχει αναληφθεί μέσω του προγράμματος «Καλλιπάτειρα», όπου με αρωγό τον αθλητισμό και τη φυσική αγωγή γενικότερα, επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση και η καλλιέργεια ιδανικών, όπως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων και της αντιμετώπισης του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των κοινωνικών ανισοτήτων στη σχολική κοινότητα. Αυτό πραγματοποιείται με την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των παιδιών σε προγράμματα φυσικής αγωγής μέσα στο σχολείο. Το πρόγραμμα δεν προσπαθεί να λύσει κοινωνικά προβλήματα, αλλά προσπαθεί, μέσω της κίνησης και του παιχνιδιού, να βιώσουν τα παιδιά τα παραπάνω αναφερόμενα ιδανικά και αφού τα κατανοήσουν και τα ενσωματώσουν στη συμπεριφορά τους, να τα μεταφέρουν στην καθημερινή τους ζωή (Υπ.Ε.Π.Θ., 2007).

Το πρόγραμμα χρησιμοποιεί τη φυσική αγωγή για την αντιμετώπιση των φαινομένων του ρατσισμού και της ξενοφοβίας μέσα στα σχολεία, διότι δεν απαιτείται η χρήση του λόγου και η κατανόηση γλωσσικών εννοιών, παρά μόνο της κίνησης και του παιχνιδιού πράγμα, που δεν είναι δύσκολο να γίνει από παιδιά διαφορετικών εθνικότητων ή εθνικών καταβολών. Ο εκπαιδευτικός προσπαθεί, χρησιμοποιώντας παιχνίδια γνωριμίας και συνεργασίας, με συνεργατική μάθηση ή με αμοιβαία διδασκαλία, να βοηθήσει την ένταξη αλλοδαπών παιδιών στην τάξη, να καλλιεργήσει ένα φιλικό κλίμα, όπου όλοι αποδέχονται όλους, χωρίς να γίνεται προσπάθεια να αφομοιωθούν και χωρίς να απαιτείται ή να χρειάζεται να αποβάλλουν τη διαφορετικότητά τους (γλώσσα, χρώμα, καταγωγή κλπ.) (Υπ.Ε.Π.Θ., 2007). Στα περιεχόμενα των ασκήσεων περιλαμβάνονται αθλητικές δραστηριότητες, αθλοπαιδιές και παραδοσιακοί χοροί, που είναι γνωστές και οικείες σε όλα τα παιδιά. Με τις ασκήσεις αυτές επιδιώκεται η αποδόμηση των ήδη υπάρχοντων προκαταλήψεων και στερεοτύπων που έχουν τα παιδιά και προέρχονται κυρίως από το οικογενειακό τους περιβάλλον.

Τέτοιες ασκήσεις είναι δραστηριότητες με αυτοπαρουσιάσεις, ώστε οι συμμαθητές να γνωρίσουν την προέλευση και την ταυτότητα του κάθε παιδιού, ακολουθούν παιχνίδια συνεργασίας, που σκοπό έχουν να μειώσουν την απόσταση που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ των παιδιών, ανταλλαγή φωτογραφιών, παρουσιάσεις, αφηγήσεις ιστοριών ή ανάρτηση φωτογραφιών ολυμπιονικών από τους τόπους καταγωγής των παιδιών. Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία της συγκεκριμένης διαδικασίας που πραγματοποιείται μέσα στο σχολείο κατά την

εφαρμογή του προγράμματος «Καλλιπάτειρα» για την αντιμετώπιση των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας. Έτσι θα πρέπει να μάθει και να χρησιμοποιεί λέξεις ή εκφράσεις στην ιδιαίτερη γλώσσα των παιδιών, να τα κατανέμει σε ομάδες ανάλογα με την εθνικότητα τους ή να αναμειγνύει τα παιδιά διαφορετικών εθνικότητων σε ομάδες, να ενσωματώνει στη διδασκαλία του στοιχεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Επίσης θα πρέπει να αποφεύγει τα ανταγωνιστικά παιχνίδια που μπορεί να οδηγήσουν σε ρατσιστική και επιθετική συμπεριφορά και τη δημιουργία ανταγωνιστικών ομάδων και το διαχωρισμό ανάλογα με την εθνικότητα ή με το επίπεδο ικανοτήτων (π.χ. παιδιά με μέτριες ή χαμηλές κινητικές ικανότητες εναντίον παιδιών με υψηλές κινητικές ικανότητες). Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής πρέπει να χρησιμοποιεί ασκήσεις με πολλά επίπεδα επιτυχίας, που να ανταποκρίνονται στο επίπεδο των κινητικών ικανοτήτων του κάθε μαθητή, ώστε να βιώνουν όλα τα παιδιά το αίσθημα της επιτυχίας και παράλληλα να προκαλείται η ευαισθητοποίησή τους σε ζητήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας (Υπ.Ε.Π.Θ., 2007).

Προτάσεις για Μελλοντικές Έρευνες

Μελλοντικές έρευνες, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, είναι απαραίτητες για να διαπιστωθεί το επίπεδο και οι τάσεις που εμφανίζονται στα σχολεία και η αποτελεσματικότητα μαθημάτων που έχουν ως βάση τη Φυσική Αγωγή και προάγουν της κοινωνικές αξίες, όπως είναι το «Καλλιπάτειρα». Περισσότερα στατιστικά στοιχεία είναι απαραίτητα για την παρακολούθηση και έλεγχο της πρόοδου των μαθητών μειονοτικής εθνοτικής προέλευσης στα ελληνικά σχολεία και στο μάθημα της φυσικής αγωγής ειδικότερα (EUMC 2005).

Απαιτούνται επίσης έρευνες για να διαπιστωθεί η διαδικασία κατά την οποία δημιουργούνται ρατσιστικές αντιλήψεις που βασίζονται σε φυλετικές διαφορές, ενώ χρειάζονται πραγματικά περισσότερες συγκριτικές έρευνες για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν πραγματικά διαφορές στο αθλητισμό, ανάλογα με τη φυλετική καταγωγή, το χρώμα του δέρματος, που βασίζονται σε πολιτισμικές διαφορές κλπ.

Έρευνες που έχουν γίνει στην Αγγλία για ρατσιστικές παρενοχλήσεις σε ποδοσφαιρικά γήπεδα, καταγράφουν, αφενός μεν την ύπαρξη τέτοιων περιστατικών, αφετέρου δε διαπιστώνουν την αντιμετώπιση της κατάστασης από τους έγχρωμους κυρίως ποδοσφαιριστές - θύματα που επιλέγουν τη σιωπή και τη μη αντίδραση, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο να μην δώσουν συνέχεια και να συνεχίσουν την αθλητική τους καριέρα χωρίς προβλήματα. Εντούτοις το πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει και η αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών είναι ιδιαίτερα δύσκολη μέσα στα ποδοσφαιρικά γήπεδα

(Holland, 1997). Οι Long και Hylton (2002, p. 96) προτείνουν «μια λίστα 10 σημείων - με τη μορφή διαγνωστικών προτάσεων - που μπορεί να διαγνώσει τις ενδείξεις ρατσιστικής συμπεριφοράς στον αθλητισμό», που για λόγους οικονομίας χώρου δεν αναφέρονται στην παρούσα εργασία και είναι πολύ εύκολο όμως να χρησιμοποιηθεί αυτή η λίστα, τόσο σε επιστημονικές έρευνες, όσο και από τους καθηγητές Φυσικής Αγωγής στα σχολεία.

Επίλογος

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα τόσο στην κοινωνία, όσο και στον αθλητισμό σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα ειδικότερα. Μετά τις αλλαγές που έχουν συμβεί στην ελληνική κοινωνία με την είσοδο μεταναστών και παλινοστούτων και τις καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί στα ελληνικά γήπεδα με τα ρατσιστικά συνθήματα, με αφορμή τον πρόσφατο αγώνα των Εθνικών ομάδων Ελλάδας - Τουρκίας στο ποδόσφαιρο, κρίνεται απαραίτητη μια προσέγγιση με τα ζητήματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας με τη βοήθεια της Φυσικής Αγωγής στα σχολεία. Οι

μαθητές έρχονται στη Φυσική Αγωγή από διαφορετικά κοινωνικά και οικογενειακά περιβάλλοντα, κουβαλώντας μαζί τους τα ιδιαίτερα φυλετικά χαρακτηριστικά τους (γλώσσα, χρώμα δέρματος, θρησκεία, παραδόσεις), καθώς και διαφορετικές εμπειρίες. Τα προγράμματα της Φυσικής Αγωγής πρέπει να διαφοροποιηθούν κατάλληλα ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των μαθητών, αλλά και να δίνουν την ευκαιρία στους άλλους μαθητές να γνωρίζουν τους αλλοδαπούς συμμαθητές τους καλύτερα (Κούλη & Παπαϊωάννου, 2006). Οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής είναι υπεύθυνοι για την διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς με αξίες όπως ισότητα, αποδοχή του διαφορετικού, ελευθερία κλπ. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο είναι η διενέργεια ερευνών σχετικά με το ρατσισμό και την ξενοφοβία στον ελληνικό χώρο στα πρότυπα των αντίστοιχων διεθνών, ώστε να προκύψουν αποτελέσματα που ανταποκρίνονται στην ελληνική πραγματικότητα, που θα μπορέσουν αργότερα πρακτικά να βοηθήσουν στην εξάλειψη ρατσιστικών και ξενοφοβικών συμπεριφορών από την ελληνική κοινωνία και τον αθλητισμό ειδικότερα.

Σημασία για τη Φυσική Αγωγή και την Ποιότητα Ζωής

Η χρησιμοποίηση της Φυσικής Αγωγής στο σχολείο, ο αθλητισμός και τα προγράμματα μετάδοσης κοινωνικών αξιών όπως είναι το «Καλλιπάτειρα», μπορούν στοχευμένα να βοηθήσουν τα παιδιά στο να αμβλύνουν κοινωνικές ανισότητες και ρατσιστικές συμπεριφορές, ενώ παράλληλα μπορούν να βοηθήσουν αλλοδαπούς μαθητές στην καλύτερη ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία. Μια κοινωνία που δεν είναι ρατσιστική και δεν εμφανίζει ρατσιστικές συμπεριφορές, δίνει στην ευκαιρία σε όλα τα μέλη της να απολαύσουν τα κοινωνικά αγαθά της ελευθερίας, της εκπαίδευσης, της εργασίας, της υγείας κλπ., βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των πολιτών της.

Βιβλιογραφία

- Applebaum, B. (2006). Race ignoreance, color-talk, and white complicity: white is ... white isn't. *Educational Theory*, 56(3), 345-362.
- Archer, L., & Francis, B. (2005). Constructions of racism by British Chinese pupils and parents. *Race Ethnicity and Education*, 8(4), 387-407.
- Bingham, C. (2006). Before recognition, and after: the educational critique. *Educational Theory*, 56(3), 325-344.
- Burdsey, D. (2006). No ball games allowed? A socio - historical examination of the development and social significance of British Asian football clubs. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3), 477-496.
- Byassee, J. (2006). Not a slam dunk. *Christian Century*, 123(3), 8-9.
- Coakley, J. (2003). *Sports in society: Issues and controversies*. Boston: McGraw Hill.
- Cole, D. (2007). Do interracial interactions matter? An examination of student-faculty contact and intellectual self-concept. *The Journal of Higher Education*, 8(3), 249-281.
- Dawkins P. M. (2003). Race relations and the sport of golf: The African American golf legacy. *The Western Journal of Black Studies*, 27(4), 231-235.
- Donahoo, S. (2006). Derailing desegregation: legal efforts to end racial segregation in higher education before and after brown. *Equity & Excellence in Education*, 39, 291 - 301.
- EUMC (2005). Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία στα κράτη μέλη της ΕΕ. Τάσεις, εξελίξεις και καλές πρακτικές. Ετήσια έκθεση 2005. Περίληψη, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας. Ευρωπαϊκή Ένωση: Author
- Fliegler, M. C. (2007). Racism still roils campuses. *University Business*, 10, 3, 17.
- Fundamental Rights (2000). Charter of funda-

- mental rights of the European Union. *Official Journal of the European Communities*, C 364, 01.
- George, J. (1994). The virtual disappearance of the white male sprinter in the United States: A speculative essay. *Sociology of Sport Journal*, 11, 70-78.
- Grant, J. (2005). Racism. *Berkshire Encyclopedia of World Sport*, 3, 1235-1242.
- Holland, L. B. (1997). Surviving leisure time racism: the burden of racial harassment on Britain's black footballers. *Leisure Studies*, 16, 261-277.
- Hyland, E. N. (2005). Being a good teacher of black students? White teachers and unintentional racism. *Curriculum Inquiry*, 35(4), 429 - 459.
- Jarvie, G. & Reid, I. (1977). Race relations, sociology of sport and the new politics of race and racism. *Leisure studies*, 16, 211-219.
- Jarvie, G. (2002). Sport, racism and ethnicity. In Coakley, J. & Dunning, E. (Eds.), *Handbook of sports studies* (pp. 334-344). London: Sage.
- Jarvie, G. (2005). Racism. *Berkshire Encyclopaedia of World Sport*, 3, 1235-1239.
- King, C. R. (2005). Cautionary notes on whiteness and sport studies. *Sociology of Sport Journal*, 22, 397-408.
- Lapchick, E. R. (2000). Crime and athletes: New racial stereotypes. *Society*, 37(3), 45-48.
- Long, J. & Hylton, K. (2002). Shades of white: an examination of whiteness in sport. *Leisure Studies*, 21, 87-103.
- Lynn, M., & Parker, L. (2006). Critical race studies in education: examining a decade of research on U.S. schools. *The Urban Review*, 38(4), 257-290.
- McDonald, G. M. (2005). Mapping whiteness and sport: An introduction. *Sociology of Sport Journal*, 22, 245-255.
- Mitchell, C. (2005). English only: the creation and maintenance of an Academic underclass. *Journal of Latinos and Education*, 4(4), 253-270.
- Mitrovich, G. (2003). Racism - More than a game. The moral equation. *Vital Speeches of the Day*, 69(10), 313-316.
- Moran, R. (2000). Racism in football: A victim's perspective. *Soccer & Society*, 1(1), 190-200.
- Papaioannou, G. A. (2006). Muslim and Christian students' goal orientations in school, sport, and life. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(3), 250-281.
- Rebollo - Gil, G., & Moras, A. (2006). Defining an 'anti' stance: key pedagogical questions about engaging anti - racism in college classrooms. *Race Ethnicity and Education*, 9(4), 381 - 394.
- Richards, T. (1999). *Dancing on our bones: New Zealand, South Africa, Rugby and Racism*. Wellington: Bridget Williams Books.
- Selwyn, D. (2007). Highly quantified teachers: NCLB and teacher education. *Journal of Teacher Education*, 58(2), 124-137.
- Slee, R. (2006). Critical analyses of inclusive education policy: an international survey. *International Journal of Inclusive Education*, 10(2-3), 105-107.
- Tarc, M. A. (2006). In a dimension of height: ethics in the education of others. *Educational Theory*, 56(3), 287-304.
- Tanner, M. (1994). *Nietzsche*. Oxford: Oxford University Press.
- UNICEF (2001). Διακρίσεις - ρατσισμός - Ξενοφοβία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Retrieved January 17, 2007, from <http://www.unicef.gr/reports/racism.php>.
- Walsh, K. (2006). Racism in medical education? *Education for Primary Care*, 17, 14-16.
- Warren, S. (2005). Resilience and refusal: African - Caribbean young men's agency, school exclusions, and school - based mentoring programmes. *Race Ethnicity and Education*, 8(3), 243 - 259.
- Williams, D. M. (2005). The power and powerlessness of academe: toward a general theory of human behavior. *Journal of African American Studies*, 9(3), 3-14.
- Zengerle, J. (2006). Atlanta Postcard. Black ball. *The New Republic*, 234(20), 16-18.
- Zumwalt, K., & Craig, E. (2005). Teachers' characteristics: research on the demographic profile. In Cochran-Smith M. & Zeichner, K. (Eds.), *Studying teacher education* (pp. 11-156). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Βεργίδης, Δ. (1998.) Νεορατσισμός, σχολική ένταξη και εκπαιδευτικές πρακτικές - η περίπτωση των τσιγγανοπαίδων. *Virtual School, The sciences of Education Online*, 1(1).
- Γκότοβος, Α., & Μάρκου, Γ. (2003). *Παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές στην ελληνική εκπαίδευση*. Αθήνα: Υ.Π.Π.Ε.Θ., Ι.Π.Ο.Δ.Ε.
- Κούλη, Ο. & Παπαϊωάννου, Α. (2006). Διαπολιτισμική προσέγγιση στη Φυσική Αγωγή. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4(2), 168-181.
- Μπαλιμπάρ, Ε. (2006). *Πολιτική και αλήθεια*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2004). *Λεξικό για το σχολείο και το γραφείο*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Πατσιαούρας, Α. (2001). Η χρησιμοποίηση του ψυχολογικού επηρεασμού για την επίτευξη πολιτικοστρατιωτικών στόχων παγκοσμίως από την αρχαιότητα ως σήμερα. *Στρατιωτική Επιθεώρηση, Ιαν-Φεβ*, 113 - 129.

- Σελιάι, Λ. (2006). Υπάρχει ρατσισμός στην ελληνική κοινωνία? *Διαδικτυακό περιοδικό για μετανάστες, Ελληνοαλβανικός Σύνδεσμος Φιλίας "Σωκράτης"*. Retrieved January 17, 2007, from http://www.diavatirio.net/diavat//e107_plugins/content/content.php?content.135
- Σκόρδας, Α. (2004). Νεορατσισμός: Ιστορικές καταβολές και σύγχρονες εκφάνσεις. Αδημοσίευτη Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Ελλάδα.
- Τζιόβας, Δ. (2007, Ιανουάριος 14). Το δίλλημα της ετερότητας. *Εφημερίδα το ΒΗΜΑ*, σελ. Α55.
- Τσιάκαλος, Γ. (2001). Ρατσισμός και «ξενοφοβία» στον ελληνικό δημόσιο λόγο - Μερικές διαπιστώσεις. Retrieved 17/01/2008 from http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/articles/pr_25_11_01.doc.
- Υπ.Ε.Π.Θ. (2007). *Πρόγραμμα Καλλιπείρα: Από τα σπορ στην καθημερινή ζωή. Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι*. Γραφείο Ολυμπιακής παιδείας, Υπ.Ε.Π.Θ., Βιβλίο εκπαιδευτικού. Retrieved January 03, 2008, from http://ypepth.gr/docs/olimpiak_paideia_vivlio_ekpaid_070129.pdf.

